

Տոմսակները կանխաւ կ'ծախուին
ծխալիւծառ Մոսկէս արա փափաղեա-
նի խանութք. Օրթագիրը, թաշ նէր-
տիպան թիւ 116:

ԱԶԳԱՅԻՆ

Շու աթիտէքի մէքթուպ իւղէրի-
նէ շիմտիքի հալ Բաթրիգիսանէնին
նազարը տիգգաթընը տալէթ իտէրէքի
իլէրուտէ տախի քէնտի միւթալամաք-
ը պէնան իտէրիգ :

ՅԱԼՃԸ ԽՕՃԱ

1871 զեկտ. 20 յ'եդեռիա

... խմբագիր :

Յանուն ազգութեան խնդրեմք հիւ-
րենկալեցէք ներկայս Ձեր ազգագուտ
Մանգումէին 'ի մի յանկիւնս :

Տուն մը առինք թաղի մէջ, որուն
մօտ հինգ վեց տաճկի տուն կայ, բո-
լորտիքը Հայու տունն էր, հիւսիս-
այսին կողմը տաճկի դրացի մը կայ .
ան ալ տունը ծախու հանած էր չա-
ռինք . այս տաճկին ալ տանը հիւսիս-
այսին կողմը փողոց, անկէ անդին մըզ-
կիթ մը կայ, շատ ատեն գոց է . մեր
առած տան մէջ գրեթէ չունէր տաճկերէն
դասաւորու մը չափահաս արհեստաւոր
անձանց դաս տալու համար պիտի գըտ-
նեմք, շարքի իրկուն ալ լրագիր և
արքունի կանոն լսելու պիտի հաւաք-
ուիմք . երեքշաբթի իրիկուններն ալ ըն-
կերութիւնս եկած անտիկին հաշիւը տես-
նելու պիտի հաւաքուինք, ցորեկներն
փողբիկ սենեակի մը մէջ հոն հայերէն
դասաւորու մը պիտի գնեմք 25 ման-
կանց դաս տալու աղքատ մանկանց
ձրի, կիրակի օրերն ալ դասաւորութեան
համար բայցուի փափաքողաց համար,
երբ որ այս տանը ծեփուելուն և փո-
ղոցին դուռը շինուելու համար վար-
պետի յանձնեցինք, Ֆայճի խօսքն, ու-
րուն տունը մեր գնած տունէն շատ
փողոցներ հեռու է, միջոցինս 3 կամ
4 հարիւր տուն կայ, ամենէն շատը
Հայոց . նոյ. 27 ին իրկունը բարկու-
թեամբ գալով այս խօսակցութիւնն-
ը կըլլայ մեր շէնցուցած տան մէջ :

Խօսքն. Ուլան պու իշինէ . . . զըմբ
եարաղընը մէքթէպ մի տիր, քի-
լիսէ մի տիր նէ' տիր :

Կիրակոս. Խօսք քիլիսէմիզ վար կի-
նէ իշին պիր մէքթէպ միտալի պիր չէյ
տիր, եարաղմաք ֆիլան եօգ կէօրիւ-
եօրսուն, եալընըզ պիր թամիր էթմէք
տիր :

Խօսք. Ուլան քիլիսէնիզին տէ իշինէ
. . . չըմ, մէքթէպինիզինտէ :

Կիր. Խօսք նիշին սէօյիօրսըն, հիւ
ատէմիպատէթիսանէյէ սօյարմը, գա-
նուն նիզամ վար կիթ հիւքիւմէթէ,
հազգ իշին շահիտ օլուն խօսք իթա-
լէյի իսան էթտի :

Խօսք. Ուլան կեպիւն, էլինիզտէն կէ-
լէն նէ' տիր . պիր տէֆա տէյիլ, պին
քէրրէ քիլիսէնիզին տէ իշինէ չէօյլէ
վէ պէօյլէ իտէյիմ, մէքթէպինիզին տէ
ֆիլան ֆիլան ըսելով դուրս կելլէ :
Նոյմ. 28 ին մշակներուն վարձը տալու
համար հաւաքուած էինք Խօսքն կու-
գայ ընկերութեան հաւաքուած տան
փողոցին դրան առաջը, կը կանչէ ըն-
կերութեան մէկ քանին կըսէ «ուլա՞ն
եարըն եալիճը իշլէթմէյին» (Չամհա-
նը կըսէ) Խօսքն պու տամըն թագընը
գատը էֆէնտի վիլէնէք, մէհքէմէ
վար, դանուն վար, կիթ օրա իֆատէ
էթ նէ էմր օլունուր իսէ մէմունուզ :

Խօսք. Գատը տէ եերէ կիրսին սէն
տէ պէն եարաղըմեաճաղըմ . պէն
Միւթիթ էֆէնտիյէ սէօյլէմիլիմ . գա-
տընըն մէհքէմէնին քէֆինէ մը օլա-
ճաք :

Չամհան. Պիղիմ պաշըմըզ հիւքիւ-
մէթէ գանունէ մէհքէմէյէ պաղըն տըր,
իլէթ պու շիրքէթը չէքիլայէթ :

Խօսքն. Ուլան պէն օնու պունու
պիլմէմ հէքսինէ տէ ֆիլան ֆիլան է-
տէյիմ ըսելով գնաց :

Միւս օրը քանի մը տաճիկ հաւա-
քեց արգուհալ մը ըրաւ ըսելով թէ
«պունլար ճամիէ եագըն պիր քիլլիսէ
եարաղընը շանկ չալտըրաճաղար»
դեկտ. 5 ին տեղույս փաշան եկաւ ա-
ռած տուններին տեսաւ քէֆը ըրաւ
գնաց, ընկերութեանս կողմէն Պ. Սար-
գիսը գնաց լուր մը առնելու, բաշան
ըսած է թէ «նիզամ գապուլ իտէր,
ֆագաթ պագալըմ' մէճլիս նէ սէօյլէր»
մինչեւ հիմայ մնացած է, մէճլիսն ալ
կերթան «տաճա գանունէ պագումաթ-
ըզ» կսեն . մենք ալ թէ և հօճային
հայհոյելուն համար ըստ կանոնի բողո-
քած եմք կառավարութեան արգուհալ
տուած եմք գատ չէ տեսնուած մին-
չեւ այսօր :

Էֆէնտի, կը դարմանամք որ «քիլի-
սէ եարաղընը շանկ չալտըրաճաղար»
ըսելով արգուհալ ըրած են . մեր երկ-
րին մէջ ամենեւին զանգակ չը հնչուի,
Հայոց եկեղեցիին տախտակ, Ասորի-
ներունը երկաթ թախտակ է ժամկույ-
տեն հնչուածը . 1868 մարտ 29 ին
Գրիգոր Եպիսկոպոսին առաջնորդու-
թեան ժամանակը շանկ մը ձուլեցաւ,
օր մը հնչեցողին, բոլոր խօսք մօլա
միւթիթին ըով հաւաքուեցան, միլիթ-
ները գրեթէ գոցեցին, քիչ մնաց որ
Հայերը սրակտուր բնեն, Հայտար ա-
ղան այն ատեն գործին առաջը առաւ,
դեռ չանկը Հայոց առաջնորդարանին
մէջ պահուած է . ասոր համար կար-
ծեմք պատրիարքարանին դիւանատա-
նը այն ատենուան տեղույս ազգային
ժողովքէն զրկուած ազերսագիրը որ
մարտ 30 թուով է կը կենայ . հոս զանց
կառնեմք դետեղիլ :

Էֆէնտի, պատրիարքարանին կը
բողոքեմք պատասխան չկայ, Աստու-
ծոյ ըով երթալու գալու սանդուխ չի
կայ, ո՞ր երթանք . ահա այս է աղ-
գերնուս վիճակը և ընկերութեանս կը-
րած նեղութիւնը :

Այս օրեր Հայոց էսնաֆներուն մէջ
չչուկ մը կայ, շատ ընկերութիւններ
համակից պիտի ըլլան կերեւի, մինչեւ
ցարդ ինչ բողոքներ որ 'ի պատրիար-
քարան գրուած է դեռ պատասխան
չէ առնուած, անոնք ամենը մեծ ե-
պարքոսին արգագրութեամբ մը պիտի
բողոքեն եթէ ստոյգ է, կը յուսամք
որ ազգը քիչ մը կենդանութեան ա-
ղատութեան շունջ կառնու :

Տէր, առատագութ մեծ եպարքո-
սին անհարկութիւնը և Ս. Հայրկան
օգնութիւնը հրաւիրեցէք տկար մեր
գրչաց արտասուաց :

Մնամ ևն

Անդաքը Հայկազեան
ընկերութեան

ՏԱՍԻԼԻՑԷ

ԹԻԻՐԵԻԿԱՆԸ ԻՏԱՐԷԻ ՀԱՁԵՐԷՍԻ
(Մօրնին Բօթթան խելաւա)

Տիրութեամբ ճիւղադարձն գուեռու-
տաթընտա, Գըրըմ' մուհարէպէսի խի-
թամ պուլտուգտան ազ վագըթ սօն-
րա եարաղընը օլունուր հալտէ, Լօրտ
Բալմէրսթընը մուհիմ պիր էվրագը
պուլունմագտա տըր, Լօրտ Բալմէրս-
թըն, մուլաֆթագըյեթ վէ ֆիլթու-
հաթ վագթիլտէ, քէնտույէ մախսուս
օլան տողրուլուգ վէ ատի ազլ ու ֆի-
րասէթլէ Օսմանլըարա շունու խապէր
վիլմէքտէ խաի քի պունտան պէօյլէ
իլի խտէրէր էկըր քէնտույէրինտէն պաշ-
գա քիլմէյէ իւմիտ իթմէսէլէր : Միւ-

չարիլէյս Լօրտ, շունա էյիտէն իլի իս-
քեաթ օլմուշ իտի քի իհթիմալ տըր
պիր տահա իքի զարպի մուաղղամտէվ-
լէթլէր միանէսինտէ իթիթիֆաք վիճու-
նուտէ կէլմէնէնէք տիր տէյիլ, շունու
տախի իլալէթէն պէնան իլլէմիշ տիր
քի էկէր թիւրքիա, գուլվէթիօղ օլունպ
վէ ֆէնա իտարէ թահթընտա պու-
լունսա, վէ գուլվէթիօղ պիր տօնան-
մեա վէ նիզամըզ հալտէ օլան պիր
օրտուեա մալիք օլա, ինկիլթէ-
րա, եալընըզ պաշընա քէնտուինէ եար-
տըմա կէլմէնէք տէյիլ, Պինաէն ալէյս,
Լօրտ Բալմէրսթըն, մէմալիքինին իտա-
րէսինին իսլաճ իլլէմէսինին վէ գուլվէթ-
լի պիր տօնանմա վէ օրտու թէտարի-
քինէ չալըշմաքընը զաթը հաղըթի Շա-
հանէնէ նասիհաթ վիլիպ, գուլվէթ-
լի օլունուրունուգտա, տէտի, միւթթէ-
ֆիգ պուլմագըլըքտա կիւճիւք չէքմէզ-
սինիլ : Պապը ալի, մէզքիւր նասիհաթ-
լարը, ապա, նազարը տիգգաթա ալ-
մագըլըքտա գուսուր իթմէմիշ վէ Սուլ-
թան Ապտիւլ Աղիզ խան հաղըթլէ-
րինին էյեմալը սալթանաթընտա պաշ-
լըճա մէզքիւր նասիհաթլարա մութա-
պըզ սուրէթտէ հարէքթի օլունմեա
սայ ու զայրէթ օլունմուշ տուր, Չաթը
հաղըթի Շահանէլի իտախի, Լօրտ
Բալմէրսթընըն թապիւթընտա տըր,
եանի, միւրատըր գալի սահիպի օլունպ
նիւթթիլտէ տախի սապիթ գատէմ
տիր :

Ահմադէլէրինն տէրէնէ քիւթա-
խանէ վէ ֆիթուրսուզ սուրէթլէ բարչա
բարչա իտիլէպիլի օլունուրունու պիլա
թէլէտտիլա ինկիլթէրա հիւքիւմէթի-
նէ պիլտիլմիշ օլան օլ գարչը կէլինմէզ
գուլվէթ Լօրտ Բալմէրսթընըն վիճու-
տէ կէթիլմիշ օլունուր իլի, եանի, Գարա
տէնիլին պիլթարաֆլըքընը լալվ իլլէ-
միշ օլունուր հալտէ, Բուսիա հիւքիւ-
մէթի, Չաթը հաղըթի Շահանէյէ
ֆարգը պիր իսան գուլլամըն տըր .
Գըրըմ' մուհարէպէսինտէն էվլէ իտի-
լէն չամաթա, շիմտի իլիտիլմէքտէ,
վէ Աեա Սօֆիանը, Թիւրքիլին էլին-
տէն դապը իլլէմէք իլին տին մուհա-
րէպէսինէ գալըքըլըճաղը պիլտիլի-
մէմէքտէ տիր : Պունտան օն սէքիզ
սէնէ մուգատտէմ, Թունա իւղէրինտէ
գըշ օրթասընտա ուղուն միւտտէթ
մուհարէպէ իտիլտիքտէ, ալէլ աճէլէ
թահրի օլունմուշ Օսմանլը ասքըրլէ-
րինին, Բուս ասաքիլինէ, նէ տէրէնէ
մուգաֆթրանէ սուրէթտէ գարչը գօյ-
մուշ օլունուրալը Սէն իլթըրսպուրկ-
տա ունուտուլմամը վէ շունու տախի
պիլիլէր քի, պիր տահա տէնմէնէն-
սինէ կէլալ օլ վագըթլար քի Սինաք
իւղէրինէ վագը օլան անաղըն հիւ-
ճուճ կիպի հիւճուճ օլունապիլիլի վէ
Բըրիլթտէն Պաղազ իլինէ եիւրիլիւշ
իթմէք թէճրիւպէսինէ գալըքըլըպի-
լիլի իտի :

Օսմանլը իմէրաթլարը, պու
կիւնքի կիւն գըրիլը պիր տօնանմա
մալիք պուլունմագտա տըրլար, էօյլէ
պիր տօնանմա քի Բուսիա հիւքիւմէ-
թի, օնա, Գարա տէնիլտէ, պիլիլիք
կիւճիւք իլլէ գալըք գօյապիլիլի, օր-
տուտա տախի, նէվիճանտ սիլահար
իլլէ սիլահարմիշ վէ էյի մուհաթէնտա-
թը մուճիպ օլմուշ օլան Բրուսիա ու-
սուրի իւղիլէ թահրի օլունմուշ 800
պին նէֆէրէ եագըն ասաքիլտէն ի-
պարէթ պուլունմագտա տըր :

Թիւրքիա հիւքիւմալը, վասըլ օլ-
մագ իսթէտիլի մագաթտէ տողրու սէ-
պաթլէ իլլէրի վարմագտա օլունպ, իշ
պու խըմմէթիլտէ իսէ, հիւ պիր վա-
գըթ, չօղլարա մալտա օլմանան զայ-

րէթ ու ճէսարէթլէ վէ աղլ ու ֆիրա-
սէթլէ մութթասըլի օլան սատրաղամ
Մահմուտ բաշա հաղըթլէրինտէն
կէօրտիւքլէրի մուալէնէթի հիւ պիր
վէզիլտէն կէօրմէմիլլէր տիր :

Սատրաղամ հաղըթլէրի, կէնճ, ա-
պըլգատէ վէ ճէսիմ սէրվէթ սահիպի
տիր : Խաթանպօրտան ալընան խապէր-
լէր պաշգա պիր չէյ պիլտիլմէյիպ,
իլլա թէգատտիլմ' եօլունտա իճրա օ-
լունան իսլահաթը վէ պիր թագըմ' էս-
քի սուլի ամէլ ու հարէքթլէրին տէֆ
իտիլմէքտէ օլունուրունու պիլտիլմէք-
տէ տիրլէր : Օսմանլը ֆօնտօլարընը
իլթօպանըն քեաֆֆէյի պօրսալարըն-
տա եիւքսլմէսինտէն անաղըլապիլիլը
Մահմուտ բաշա հաղըթլէրինին պաշա
չըգարմագ իսթէտիլի թէչէպիւսին
նէ տէրէնէ գալիլ օլունուրունու : Լօրտ
Բալմէրսթընըն նասիհաթլարը պու սու-
րէթլէ իճրա օլունմուշ վէ Թիւրքիա
իսթէտիլի կիպի գուլվէթլի տիր Լօրտ
Բալմէրսթընըն, միւթթէֆիգ պուլմագ-
մատտէսի հաղըքընտա իթմիշ օլունուր
ըէյլանպէրիլքէրի քէնտույլիլինտէն իճ-
րա օլունմագ տըր :

Շու աճայիպ չէյ տիր քի իթալեա-
տա վէ խաթանտա պիր թագըմ' թէ-
պէտտիլաթլար իճրա օլմուշ օլունու-
րու, վէ Ալիթիւր, տաղըլմագ թէհ-
լիքէսինտէ պուլունտուղու, վէ Ֆրան-
սա խաթապ օլմուշ օլունուր հալտէ,
վագթի իլլէ խապթա ատամ թէսիլլէ
օլմուշ օլան ատամըն, եանի Թիւր-
քիանըն նէ տէրէնէ գուլվէթի եերին-
տէ պիր ատամ' օլմուշ օլունուր կէօ-
րիւմիւշ տիր, պէրիտէ իսէ, խապթա
ատամ' տըր տէյի անը զէլլէնէնէլէր,
միւհիլք (մահայու) եարալարալըլլար
տըր : Հիւքիւմէթի շախիլէ հէր գան-
դի մէմալիք իլլին ուլտուրուլմուշ ի-
սէ այնիմէմալքտէ, եանի Թիւրքիա-
տա էյի մուհաթէնաթլար հուսու-
լէ կէթիլմիշ օլմասը տախի աճա-
լիպ պիր չէյ տիր : Միւթթագիլ լա-
տիշաճ, իլթօպանըն իլլէ գարա գըթա-
լարընըն էն զիւտտէ չէն ու ապատան
մահիլլէրինտէն պաղըլարը իւղէրինէ
թէհսիլլին իլլէթէրէք վէ հիւքիւմէթ
տիւմէնին էլլէրինէ կէլիլմէք իտա-
ասընտա կէլլէնի պուլունմեաճան նա-
տիրիլէմալ հիւքիւմալարտան պիրի-
սի պուլունտուղու հալտէ տէսթթլու-
ղու, տախիլտէ քէնտու քէնտույի իտա-
րէ իթմէք լէ, սէրպէսլէթի թուհանի-
նէ, վէ պիր թագըմ' թէհսիլաթլէ չմի-
լալիլմէթմիշ տիր :

Օսմանլը հիւքիւմալըն, նէ գուլմ
թահթընտա պուլունան լէհիսթանը,
նէ ասը Պօհէմեալը, նէ իրանտաղը,
նէ չիլքէթի միլլէլիյէսի, նէ Գօմիւնի,
վէ նէ տախի, իսթիլահաթը հալլինէ
խալլէ կէթիլիլի Տիքի վար տըր, չէօյ-
լէ քի Թունա ըրմաղընտան իլիլտա
մաղընա գատար վէ իրգըրուտան թա-
րապուսա գատար աղա վէ էֆէնտի
տիր : Մըսըր հագըքընտա օլան պիրի-
ճիք գօրգուսու, Ֆրանսանըն էլլէլիլմէ-
սի իլլէ նապէտիտ օլունու, արթըգ, Ագ-
տէնիլին, պիր Ֆրանսալը կէօլու օլմա-
սընա պիր իհթիմալ գալմաթը, Մըսը-
րը միւթթագիլ գըլմագ իսէեալը, մէզ-
քիւր հըրսը շան ու թամա իլլէ պէրա-
պէր նապէտիտ օլմուշ տուր, պունա
սահիհէն իսէեալ իսմի վիլիլէպիլիլը,
չիւնքի, իթտիլի Մըսըր, քէնտի ասըլ
հիւքիւմալընըն հիւքիւմ թահթընտան
գուրթուլտուգտա, Ֆրանսանըն թա-
պիսի օլմագալ իսլ :

Պու խոտուլարտա Մահմուտ փա-
շա հաղըթլէրի էճնէպի միւտալիլլէ
իտէր տէյի ասալ ֆիլքիլիլի եօրմագ-

